

Щербань Євгенія Володимирівна,
аспірант кафедри конституційного права
та прав людини Національної академії
внутрішніх справ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

Прийняття Римського статуту Міжнародного кримінального суду (далі також – Римський статут, Статут) на Римській дипломатичній конференції в червні 1998 року підвело ризику під багаторічними зусиллями міжнародної спільноти, що були направлені на створення постійно діючого міжнародного судового органу, наділеного кримінальною юрисдикцією по відношенню до фізичних осіб, звинувачених у здійсненні геноциду, злочинів проти людяності та військових злочинах. Водночас, для ефективного функціонування Міжнародного кримінального суду (далі також – МКС, Суд) та всебічної співпраці держав-учасниць з Судом, істотно важливою проблемою є імплементація Римського статуту, яка являє собою прийняття відповідного національного законодавства.

Необхідно відзначити, що в науці міжнародного права термін «імплементація» застосовується як у вузькому, так і в широкому значенні. Імплементацію у вузькому значенні можна визначити як здійснення у внутрішньодержавному праві норм міжнародного права, включаючи створення порядку й процедур їхнього впровадження. Імплементація ж у широкому змісті охоплює також тлумачення, практику застосування, забезпечення дотримання й виконання норм права органами державної влади, тобто усі заходи по реалізації норм міжнародного права.

Так, Фінляндією прийнято Закон «Про імплементацію положень законодавчого характеру Римського статуту Міжнародного кримінального суду та про застосування Статуту», Закон «Про міжнародну правову допомогу по кримінальних питаннях» і внесено відповідні поправки до Кримінального кодексу. У свою чергу, Швейцарією і Грузією прийнято закони про співробітництво з Міжнародним кримінальним судом [1].

Проте, враховуючи, що найбільш гострим питанням є конституційно-правовий аспект імплементації норм Римського статуту, пропонуємо розглянути досвід Німеччини в якості імплементаційної моделі, який є цікавим як з доктринальної так і з практичної сторін. Як відомо, Федеративну Республіку Німеччину було активно залучено до процесу створення МКС, яка стала двадцять

п'ятою державою-учасницею, якою ратифіковано Римський статут (11 грудня 2000 року) [2]. У цілому, стратегію федерального уряду Німеччини з імплементації норм Римського статуту засновано на трьох етапній процедурі внесення змін до внутрішнього законодавства.

Першим кроком, стала імплементація *stricto sensu*, що передбачало забезпечення узгодженості Основного закону Німеччини та Статуту. Ще до ратифікації Статуту було прийнято законопроект про внесення змін до Конституції країни, за результатами чого було врегульовано одне з найважливіших питань – забезпечення узгодженості Статуту з нормами національного законодавства у зв'язку з можливою передачею власних громадян під юрисдикцію міжнародних кримінальних трибуналів.

З іншого боку, ще з часів підписання Римського статуту, урядом Німеччини було заявлено про намір адаптувати німецьке кримінальне законодавство до норм Статуту та положенням міжнародного гуманітарного права, з метою чого, створено робочу групу, яка складалася з представників міністерств юстиції, іноземних справ, оборони та 6 експертів, які мали великий авторитет в галузі міжнародного кримінального права. За результатами роботи, групою складено проект Кодексу злочинів проти міжнародного права, який було передано Міністерству юстиції ФРН. Саме цей проект слугував основою нового Кодексу та згодом був прийнятим з невеликою кількістю внесених змін.

На останок, для ґрунтовної співпраці із Міжнародним кримінальним судом та реалізації обставин, передбачених статтею 86 Римського статуту, 21 липня 2002 року прийнято Закон про співпрацю з Міжнародним кримінальним судом.

З політичної точки зору, найбільш делікатною є проблема врегулювання конституційно-правових питань, з поміж яких, - необхідність забезпечення сумісності конституційної заборони екстрадиції власних громадян з «процедурою передачі» обвинувачених до МКС. Відповідно до частини 9 Римського статуту, одним з найважливіших видів співпраці з МКС є передача обвинувачених, яка здійснюється без урахування правового статусу особи, зокрема, громадянства. Відповідно до статті 89 Статуту, МКС має право перепроводити прохання про арешт та передачі особи будь-якій державі, на території якої знаходиться ця особа, та звернутися до цієї держави з проханням про співпрацю щодо здійснення зазначених дій. У свою чергу, держави-учасниці, відповідно до статті 89 Статуту та процедури, встановленої національним законодавством, виконують відповідні прохання МКС щодо здійснення арешту та передачі обвинуваченого. Вказаною процедурою створено конституційну

проблему для держав, якими прийнято рішення щодо ратифікації Римського статуту, оскільки, у більшості випадків, держави відмовляють в екстрадиції власних громадян, що могло б призвести до повного блокування діяльності та здійсненню юрисдикції МКС [3].

Компромісним рішенням, яке відображено в остаточній редакції Статуту (ст. 102), стало проведення диференціації понять «екстрадиції» та «передачі». Водночас, навіть з урахуванням багатьох критеріїв, які свідчать про різницю правової природи цих двох понять, з метою ратифікації Римського статуту є необхідним розмежовувати процедуру екстрадиції від процедури передачі та встановити сумісність норм Статуту з конституційними нормами про заборону видачі громадян. Подібним способом скористалася Швейцарія, Основний закон якої передбачав, що громадяни не можуть бути вислані з країни, а для видачі їх іншій державі необхідна згода останніх (ст. 251) [4].

З огляду на ратифікацію Статуту, необхідним було вирішення питання: чи мають бути внесені відповідні зміни до Конституції держави, або участь країни у діяльності Суду може бути здійснено без проведення конституційних реформ. Наприклад, Федеральною радою Швейцарії у 2000 році встановлено, що стаття 251 Конституції не створює жодних перешкод в разі передачі швейцарського громадянина до МУС, з огляду на що, Парламентом Швейцарії прийнято рішення, що Основний закон змін не потребує [5]. Водночас, як вбачається з сучасної конституційно-правової практики, більшість держав, для повного співробітництва з МКС, все ж вносять зміни до національних конституцій. Прикладом цього є Німеччина, якою обрано шлях конституційно-правових реформ. Законом від 29 листопада 2000 р. «Про внесення змін до статті 16 Конституції ФРН» передбачено можливість екстрадиції громадян Німеччини до держав-членів Європейського Союзу або передачі Міжнародному кримінальному суду з застереженням дотримання принципу верховенства права. Зокрема, термін «екстрадиція» було замінено терміном «передача» в контексті співтовариства з міжнародними кримінальними трибуналами.

Таким чином, Німеччиною вирішено два фундаментальних питання: по-перше, дозволено передачу німецьких громадян Міжнародному кримінальному суду, по-друге, передбачено можливість співтовариства з державами-членами Європейського Союзу щодо передачі власних громадян відповідно до Європейського ордеру на арешт [6]. Отже, на прикладі Німеччини та Швейцарії слід дійти висновку, що кожною окремою державою може бути обрано власний шлях імплементації Римського статуту МКС до норм національного законодавства.

Список використаних джерел

1. Зюкіна А. Г. «Проблеми імплементації Римського статуту в Україні» URL: <http://www.apdp.in.ua/v60/60.pdf>.
2. О государствах – участниках Римского статута МУС URL:<http://untreaty.un.org/English/bible/EnglishInternetBible/partI/chapterXVIII/treaty10.asp>.
3. Rome Statute of the International Criminal Court (Rome, 17 July 1998) // United Nations, Treaty Series, vol. 2187.
4. Конституции государств, стран мира URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=161>.
5. Хамидова М.Ф. «Римский статут Международного уголовного суди конституция Республики Таджикистан: совместимы ли их положения?» с. 151 URL:<https://cyberleninka.ru/article/v/rimskiy-statut-mezhdunarodnogo-ugolovnogo-suda-i-konstitutsiya-respubliki-tadzhikistan-sovmestimy-li-ih-polozheniya>.
6. Сафаров Н.М. «Проблемы имплементации Римского статута Международного уголовного суда: опыт Германии» с.120 URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/problemy-implementatsii-rimskogo-statuta-mezhdunarodnogo-ugolovnogo-suda-opyt-germanii>.